

Verksamhetsberättelse Sveriges Bygguniversitet 2011 – 2013

Sveriges Bygguniversitet är en samarbetsorganisation som omfattar de forsknings- och utbildningsenheter på Chalmers, KTH, LTH och LTU som är knutna till utbildning av civilingenjörer V eller motsvarande. Organisationens syfte är att verka för att den bygginriktade forskningen och utbildningen får bättre möjligheter att fylla det behov av ny och tvärdisciplinär kunskap och kompetens som utvecklingen mot ett mer hållbart samhälle skapar. Verksamheten är organiserad i sju temagrupper.

Denna verksamhetsberättelse omfattar aktiviteter inom Sveriges Bygguniversitet under perioden 2011- 2013, i första hand verksamheten på nationell nivå. För aktiviteter före 2011 och mer information se www.sverigesbygguniversitet.se

Sammanfattning och nuläge

I början av 2011 avslutades projektet Bildandet av Sveriges Bygguniversitet (SBU) som stötts av Formas, VINNOVA och SBUF. Idag finansieras samarbetet av högskolorna. Styrelsen består av representanter för de fyra högskolorna och det finns en nationell koordinator på deltid. Under 2011-2013 har SBU i huvudsak följt den väg som stakats ut i bildandeprojektet, där en grundtanke var att verksamheten delas in i en intern och en extern del. En viktig extern uppgift under 2011-2012 har varit att påverka forskningspropositionen. När det gäller den interna verksamheten har en målsättning varit att involvera flera forskare i SBU-arbetet. Flera temagrupper har breddat kretsen av aktiva deltagare betydligt.

Under perioden har SBU arbetet tillsammans med andra aktörer för att påverka samhälle och finansärer att satsa mer resurser på samhällsbyggnadsområdet och har även tagit fram ett eget inspel till forskningspropositionen. Sammantaget har samhällsbyggnadsforskningen fått mycket god utdelning i 2012 års proposition jämfört med tidigare år och sektorn pekas ut som ett angeläget satsningsområde. Här har lobbyarbete från IQ Samhällsbyggnad och samfinansieringslöften från näringslivet spelat stor roll. Sveriges Bygguniversitets eget inspel har – förutom att identifiera angelägna forskningsområden – bidragit till att skapa förtroende för våra forskningsmiljöer och för SBU som samarbetsmekanism.

Arbetet är dock inte över – nu vidtar en process där de allmänna riktlinjerna ska översättas till konkreta åtgärder och direktiv. Detta ska göras i samverkan mellan departement, finansärer, forskarsamhället och avnämarsidan. Sveriges Bygguniversitet och våra forskningsmiljöer kommer att vara aktiva i denna process. Det handlar då till stor del om att vidareutveckla de förslag som definierades i vårt eget inspel. Bland annat har ett inspel till Formas avseende finansieringsformer mottagits mycket väl.

I Formas utvärdering av samhällsbyggnadsforskningen som kom i början på 2013 var slutsatsen att även om forskningen i Sverige generellt håller god kvalitet rekommenderar

utvärderarna bland annat att samverkan inom forskarsamhället, nationellt och internationellt, ska förstärkas. Här nämns SBU specifikt som en gott exempel.

Flera stora gemensamma forskningsansökningar har tagits fram under perioden. De första större SBU-samarbetena har också startats upp. "Byggnadsverk för Transportsektorn" (BBT) har utvecklats i nära samverkan mellan Trafikverket, Sveriges Bygguniversitet och Sveriges Tekniska Forskningsinstitut. Transparent Underground Structures (TRUST), är ett paraplyprojekt som involverar ett tiotal projekt från fem olika lärosäten, de flesta med bas i Formas GeoInfra-utlysning. Utöver detta är även forskare kopplade till SBU inblandade i ett flertal av VINNOVAs strategiska innovationsagendor, med god förhoppning om fortsatt finansiering som ett strategiskt innovationsområde (SIO). Två exempel är "Bygginnovationen" och "BIM och industriella processer". Vidare inkom ett flertal ansökningar initierade av SBU eller med stark SBU-koppling till Formas utlysning för starka forskningsmiljöer inom hållbar samhällsbyggnad våren 2013. Två av dessa erhöll medel, en med inriktning mot hållbar renovering (koordineras av Lund) och en om upphandling för ett hållbart och innovativt samhällsbyggande (koordineras av Chalmers). Detta pekar på att SBU börjar få utväxling på de samverkansinsatser som gjorts. Det är också tydligt att det finns ett intresse bland forskarna för forskningssamverkan förutsatt att man ser möjligheter att finansiera sådan.

Ett viktigt forum för intern och extern kommunikation är SBUs högskolekonferens. För att öka möjligheterna till informella kontakter har konferensen nu utökats till två dagar. Den kommer fortsättningsvis även att hållas en gång per år. En första konferens hölls i augusti 2012 och nästa i augusti 2013. Under 2012 etablerades också ett externt råd med ett 20-tal medlemmar. Tre välbesökta workshops med rådet har genomförts, och rådets medlemmar medverkar också vid högskolekonferensen.

Hösten 2013 har SBU tillsammans med Arkitekturakademin, Centrum för Hållbar Samhällsbyggnad (KTH) och Samhällsbyggnadslänken fått bidrag av VINNOVA för att skapa en påverkansplattform för att påverka EU så att samhällsbyggnad tydliggörs i de program som tas fram till Horisont 2020.

I ett framtida perspektiv gäller det för SBU att fortsätta det goda arbete som uppnåtts hittills. I det korta perspektivet arbetas det nu med att få i gång temagrupper inom Grundutbildning och Trafik. Vidare förs det en diskussion kring hur SBU kan söka finansiering utöver lärosätenas årliga bidrag, framförallt i syfte att ge möjlighet för fördjupade aktiviteter inom temagrupperna. På lång sikt bör SBU verka för att öka kvaliteten på och omfattningen av svensk samhällsbyggnadsforskning. En viktig aspekt är att förbättra samverkan med näringsliv och samhälle för att kunna öka nyttiggörandet. Vidare är målsättningen att säkra en ökad grad av EU finansiering.

Nedan sammanfattas de aktiviteter som genomförts under 2011-2013 på en övergripande nivå i SBU. NB dock att de flesta av temagruppernas interna aktiviteter inte är upptagna i listan utan finns i ett kompletterande dokument.

Aktiviteter 2011

Anna Kadefors från Chalmers rekryteras som koordinator och nya styrelsemedlemmar tillsätts: Thomas Olofsson, Luleå (ordförande), Jesper Arfvidsson, Lund, Ivo Martinac, KTH, och Nina Ryd, Chalmers. De flesta av de nya funktionärerna har inte medverkat aktivt i SBU tidigare och inledningsvis ägnas mycket tid åt planerings-, organisations- och kommunikationsfrågor. Styrelsen, där även temagrupsledarna deltar som adjungerade medlemmar, möts fyra gånger per år.

En logga för SBU tas fram. Som färgtema väljs blått/gult/ grönt för att markera att samarbetet är nationellt och att hållbarhetsfrågorna är viktiga.

En ny hemsida tas fram. Den svenska versionen lanseras under hösten.

Nyheter rapporteras regelbundet på hemsidan. Minst två nyhetsbrev per år skickas ut brett till forskare och externa intressenter.

Olika organisationsformer undersöks och resultatet blir att SBU läggs som ett projekt under IMIT, Institute for Management of Innovation and Technology, ett stiftelseägt forskningsinstitut där Chalmers, KTH och Lunds Universitet är huvudmän. En nationell förankring underlättar överväxlingen mellan olika koordinatörer.

Sveriges Bygguniversitet och Arkitekturakademin lyfter i ett brev till Miljödepartementet frågan om samhällsbyggnadssektorns svaga representation i Formas forskarråd, som är Formas beslutande organ. Budskapet är sektorn måste ha minst två forskarutsedda representanter i det råd som utses under 2012.

I oktober hålls en workshop i Lund med syftet att diskutera inriktning på en gemensam forskningsstrategi. En annan del av workshopen ägnades åt en diskussion kring etiska regler för forskningssamarbeten.

Under hösten 2011 arbetade många olika aktörer med att ta fram inspel till den forsknings- och innovationspolitiska propositionen. Styrelsen i Sveriges Bygguniversitet gick ut med ett upprop till forskningsledare att komma in med förslag på angelägna forskningsinsatser. På basis av detta material sammanställdes en inspelstext som skickas in i december.

Under 2011 startar VINNOVA programmet Nationellt innovationsprogram – Bygginnovationen, som syftar till att utveckla en stark och uthållig innovationsmiljö för den svenska samhällsbyggnadssektorn. Flera personer med SBU-koppling, bland annat den tidigare koordinatören, medverkar aktivt i programledningen.

Kontakt etableras med en holländsk systerorganisation, 3TU Bouw, som omfattar de institutioner vid universiteten i Delft, Eindhoven och Twente som är verksamma inom Arkitektur och Väg- och vattenbyggnad (Civil Engineering).

Aktiviteter 2012

Ett samarbete etableras mellan Trafikverket och Sveriges Bygguniversitet kring utvecklingen av forskningsprogrammet FOI Byggnadsverk. Syftet är att gemensamt definiera en forskningsagenda inom bro- och tunnelområdet.

Sveriges Bygguniversitets hemsida lanseras i en engelsk version. Tvåspråkigheten är viktig för utländska forskare och masterstudenter inom Bygguniversitetet och för våra internationella kontakter. Initialt publiceras presentation av verksamheten, kontaktinformation och beskrivning av de olika temagrupperna på engelska.

I mars håller SBU och FormasBIC-projektet 3iii ”Att initiera och implementera innovationer – byggherren som förändringsagent” en workshop om byggherrars utvecklings- och innovationsstrategier. Ett tjugotal byggherrar, forskare och företrädare för branschorganisationer deltar.

Sveriges Bygguniversitet tillsätter ett externt råd som ska fungera som stöd och bollplank när det gäller utveckling av samarbetet mellan högskola, industri och samhälle. Rådet är sammansatt av representanter som föreslagits av temagrupperna och ska gemensamt spegla SBUs intresseområden.

En webbenkät genomförs med syfte att skapa underlag för att utveckla verksamheten. Enkäten besvaras av 44 forskare i Sveriges Bygguniversitets nätverk och resultatet visar att forskarna tycker att Sveriges Bygguniversitet är viktigt och att de ser positivt på hur verksamheten fungerar och utvecklas. Viktigt är möjligheten att skapa relationer som grund för samarbete i forskning, grundutbildning och forskarutbildning. Man anser att SBU har en viktig roll som en gemensam röst för byggforskningen.

Sveriges Bygguniversitets Högskolekonferens hålls den 22-23 augusti på Skoklosters slott. Drygt sextio forskare och företrädare för näringsliv och samhälle diskuterade framtida utmaningar, forskningsbehov och samverkansformer. De flesta av det externa rådets medlemmar deltog.

I samarbete med Sveriges Bygguniversitet genomför Bygginnovationen II en doktorandkurs, ”Research to Construction Business”, för industri- och högskoledoktorander där man arbetar med realistiska affärsprojekt tillsammans med företrädare för näringslivet.

SBUs ordförande och koordinator träffar Trafikverkets forskningsansvariga för att berätta om SBUs verksamhet och få en information om hur Trafikverket ska organisera och styra sin framtida forskningsverksamhet.

I december hålls en konstituerande workshop med det externa rådet. Ämnet för diskussionerna är hur samverkan mellan forskning, näringsliv och samhälle kan utvecklas i ljuset av de nya forskningspolitiska förutsättningarna.

En grupp SBU-forskare från temagrupp Byggkonstruktion skriver artikel på DN debatt med budskapet att byggnader som rasar är ett växande problem i Sverige och måste mötas med nya åtgärdes för kvalitetssäkring.

Vid Bygginnovationens halvtidskonferens i november presenteras VINNOVA-rapporten "Bygginnovationers förutsättningar och effekter". Kärntruppen av författare är verksamma i Sveriges Bygguniversitets temagrupp Byggprocess och förvaltning. Samtidigt presenteras Bygginnovationens rapport "Innovationsstrategi för det svenska samhällsbyggandet".

SBUs koordinator ingår i valberedningen för Formas forskarråd för perioden 2013 till 2016. Från samhällsbyggnadssidan väljs två representanter in – Carl-Eric Hagentoft, professor i Byggnadsfysik vid Chalmers (ordinarie) och Katja Grillner, professor i Arkitektur vid KTH (ersättare). Bland de regeringsutsedda ledamöterna ingår Monica von Schmalensee, White arkitekter, och Jan Lagerström, Skogsindustrierna (ordinarie ledamöter) samt Martin Storm, Boverket (ersättare). Sammantaget innebär detta en väsentligt ökad representation för samhällsbyggnadssektorn under innevarande period.

SBU medverkar på olika sätt i flera olika samarbeten för att ta fram strategiska innovationsagendor till Vinnova, bland annat med IQ Samhällsbyggnads BIM för hållbart samhällsbyggande och med ett industrikonsortium som leds av Lars Stehn, Luleå tekniska universitet angående en agenda för industriella processer. De två agendorna har nu beslutat att tillsammans utarbeta ett gemensamt förslag till ett Strategisk Innovations Område (SIO).

Under hösten 2012 kommer förslaget till ny forskningsproposition. Samhällsbyggnadssektorn får en betydande förstärkning, framför allt får Formas öronmärkta medel till området.

Aktiviteter 2013

Inom Formas pågår arbetet med att definiera hur de nya medlen till samhällsbyggnadssektorn ska utlysas. SBUs styrelse tar fram ett inspel om vilka finansieringsformer som har förutsättningar att bidra till en långsiktig kunskapsutveckling inom området. Inspelet påverkar formuleringen av Formas utlysning om starka forskningsmiljöer för Hållbart samhällsbyggande senare under våren.

I mars 2013 efterträder Stefan Olander från Lund Anna Kadefors som koordinator. Anna efterträder Nina Ryd som representant för Chalmers och Johan Silfwerbrand, avgående temagrupsledare för Byggkonstruktion, blir KTH-representant. Jesper Arfvidsson och Thomas Olofsson kvarstår, den senare även som ordförande.

Formas utlyser medel för större transdisciplinära forskningsmiljöer inom Hållbart samhällsbyggande. Flera ansökningar med bas helt eller delvis i SBU tas fram, bland annat inom hållbar renovering, hållbar och innovativ upphandling, leverantörsledd innovation, robusta och flexibla konstruktioner samt kvalitetssäkring av byggkonstruktioner.

Den 23 maj hålls en workshop med externa rådet där vi diskuterade frågor om grundutbildning och samverkan i forskningen. Vad gäller grundutbildningsfrågor var detta en inledning på ett arbete som under hösten bör leda till en aktiv temagrupp för

grundutbildningsfrågor. Vad gäller samverkan mellan akademi och samhälle/näringsliv är detta en ständigt relevant fråga. Inte minst vad gäller kraven på motfinansiering och att detta upplevs som en möjlighet snarare än ett hinder. Nästa workshop med externa rådet är planerad till den 2/12 2013 i Stockholm.

Den 14 juni lämnades en ansökan in till Vinnova tillsammans med Centrum för hållbart samhällsbyggande och Samhällsbyggnadslänken (båda från KTH), samt Arkitekturakademin i syfte att skapa en plattform för utlysningar inom ramen för Horisont 2020. I september beviljades denna ansökan och arbetet med att utforma påverkansplattformen har påbörjats. Medverkande från SBU:s sida är inledningsvis koordinatören.

Högskolekonferensen genomförs den 21-22 augusti i Lund med 60 deltagare. Under konferensen diskuterades frågor om forskningssamverkan mellan akademi och näringsliv/samhälle, etik i byggsektorn samt grundutbildningsfrågor. Diskussionen avseende grundutbildning blev även ett första startskott till en nystart för en temagrupp inom grundutbildning. Nästa högskolekonferens är planerad till den 21-22 augusti 2014, på Skokloster.

I september får en grupp forskare inom temagrupp Byggprocess och förvaltning ett uppdrag från Trafikverket om en förstudie avseende deras delvis nya roll som renodlad beställare. Studien avrapporterades i december 2013 och ger förhoppningsvis möjlighet till fortsatt forskning tillsammans med Trafikverket inom detta område.

Hösten 2013 har SBU tillsammans med Arkitekturakademin, Centrum för Hållbar Samhällsbyggnad (KTH) och Samhällsbyggnadslänken fått bidrag av VINNOVA för att skapa en påverkansplattform för utlysningar inom Horisont 2020. Syftet är att påverka EU så att samhällsbyggnad tydliggörs i de program som tas fram till Horisont 2020. Arbetet, som även kommer att involvera fler aktörer, pågår under hösten 2013 och inledningen av 2014.

"Byggnadsverk för Transportsektorn" (förkortat BBT) startar i oktober 2013. Programmet har tagits fram i nära samverkan mellan Trafikverket, Sveriges Bygguniversitet och Sveriges Tekniska Forskningsinstitut. Det övergripande målet är att minska samhällets relativa kostnader för byggnadsverk inom infrastrukturen genom att åstadkomma ett effektivt och hållbart byggande (vilket även innefattar underhåll och förvaltning).

I november kommer beskedet att två ansökningar med SBU-koppling får medel i Formas utlysning för starka forskningsmiljöer inom hållbar samhällsbyggnad, en med inriktning mot hållbar renovering och en om upphandling för ett hållbart och innovativt samhällsbyggande. Projekten omfattar ungefär 25 mkr vardera och kommer att pågå under fem år.